

Ukázky zápočtových prací

Požadavek k zápočtu: teoretické zhodnocení čítanky pro primární školu (dle vlastního výběru) z hlediska obsahu a didaktické vybavenosti spojené s hodnocením fungování učebnice v praxi (vlastní, nebo jiného vyučujícího).

Rozsah: minimálně 2 strany A4

Následující texty jsou ukázkami různých studentských prací ve školním roce 2002/2003. Jsou předloženy jako ukázky dvou možností struktury a obsahu práce, nikoli jako vzory k nápodobě.

1. ukázka:

Hodnocení čítanky pro 3. ročník z nakladatelství ALTER

Předmět: didaktika literární výchovy I

Vypracoval: ..... (4. ročník KoS, šk.
rok 2002/2003)

---

1. Aparát prezentace obsahu:

Tato čítanka obsahuje velmi pestrý výběr děl starších i současných autorů českých, ale také zahraničních (vždy v kvalitním překladu do češtiny). Spektrum ukázek je široké, výběr odpovídá věkovým zvláštěm dětí třetího ročníku základní školy. Ukázky jsou dobrým průřezem dětskou literaturou, mohou žáky inspirovat k přečtení celých děl. Jejich výběr rozhodně není jednostranný. Žáci tak podvědomě získávají elementární přehled o různých slovesných útvarech, literárních druzích a žánrech a zároveň získávají přehled o rozdílnosti stylů jednotlivých autorů. Žáci mohou také sledovat a srovnávat obsah děl autorů z dřívějších

období i současnosti a také autorů českých a zahraničních. Kladně hodnotím vcelku pravidelné střídání veršů s texty prozaickými. Žáci si díky tomu mohou uvědomovat jejich rozdílnost jak vizuální, tak i obsahovou.

Ilustrace v čítance jsou převzaty z originálů knih a jsou u nich důsledně uváděni jejich autoři. To považuji za velmi vhodné, protože žáci tak mohou bezprostředně poznávat odlišnosti stylu jednotlivých ilustrátorů a zároveň si tříbit výtvarný a estetický vkus. Žáci pak snáze rozlišují jednotlivé výtvarné styly. Ilustrace žáky mohou inspirovat i k vlastní ilustrační tvorbě, vhodně doplňující mnohé čtenářské sešity.

Texty ukázek jsou naprosto srozumitelné žákům 3. ročníku, cizí i méně známé výrazy se nevyskytují v nadměrném množství. Využití čítanky je velmi široké, dá se s ní pracovat i v jiných předmětech a využívat ji i v různých projektech založených na mezipředmětových vztazích.

Při práci s čítankou nejčastěji čteme ukázky v pořadí, v jakém jsou uspořádány autory učebnice, někdy však vybíráme i nahodile - ukázky se dají různě kombinovat a řadit podle potřebných aktuálních kritérií.

2. Aparát řídicí:

V čítance sice nejsou zařazeny žádné otázky, úkoly nebo náměty, přísluší k ní však pracovní sešit vydaný stejným nakladatelstvím. Pracovní sešit obsahuje mnoho různých námětů a možností k využití textů čítanky. Zaměření otázek a úkolů je pestré a vcelku pokrývá celou škálu možných a vhodných typů. Podle mé zkušenosti jsou však tyto úkoly poměrně náročné a je třeba pomáhat žákům s jejich řešením, popřípadě je ústně vysvětlovat. Sešity nelze využívat k plně samostatné práci, slouží spíše k přípravě na dialog či besedu. Není možné stihnout vypracovat všechny úkoly ke každé ukázce, proto vybírám pouze přiměřenou část úkolů a ještě je většinou zadávám nadanějším a rychlejším jednotlivcům jako práci navíc. Sami autoři totiž ve své metodické poznámce uvádějí, že sešit bude sloužit žákům k zapsání hesel a poznámek, podle nichž budou tvořit ústní odpovědi. Problém ale je, že v jedné vyučovací hodině nelze vyslechnout všechny žáky. Potom se stává, že ti žáci, kteří se rádi prezentují nahlas, zastíňují ty, kteří mají dobrý mluvený projev, ale neumí se tak zdravě hlásit o slovo. Pro tyto žáky by bylo výhodné, kdyby mohly svoji odpověď napsat a učitel by ji mohl ohodnotit později. Na delší odpovědi však zpravidla v sešitě není místo. Podle mínění

ostatních kolegů na mém pracovišti není tento pracovní sešit příliš oblíbený a málokdo s ním pracuje pravidelně.

3. Aparát orientační:

Je zpracován velmi důsledně. Čítanka má nejen přehledný obsah, ale na předchozí stránce ještě seznam ilustrací a poezie, což výrazně usnadňuje práci nejen učitel, ale slouží k řešení mnoha úkolů i žákům. Čítanka není rozdělena na tradiční oddíly podle ročních období, ale dá se číst v průběhu školního roku v pořadí, v jakém jsou ukázky zařazeny.

Na rozdíl od jiných čítanek je v celé učebnici užíváno stejné velikosti a druhu písma pro totožné úseky, tj. nadpisy jsou stejně velké a tištěné stejným druhem písma v celé čítance a zrovna tak jména autorů a ilustrátorů. Usnadňuje to žákům orientaci v těchto jménech. Ve srovnání s jinými čítankami se mi ale písmo zdá strohé.

Shrnutí:

Celkově na mne čítanka z nakladatelství Alter působí konzervativně, uhlazeně. Hodiny čtení proto zpestřuji četbou z jiných knih i ukázkami z čítanek jiných nakladatelství. Čítanka také postrádá ukázky k přímé dramatizace s rozdělením rolí. Naopak se mi líbí, že ukázky nepostrádají morální a výchovné poselství. Vhodným doplňkem umělecké literatury jsou ukázky z literatury uměleckonaučné.

Učebnice byla oceněna jako Nejkrásnější kniha roku 1995 Ministerstvem kultury ČR a Památkem národního písemnictví. Myslí, že oprávněně. Ve výuce se osvědčuje, a pravděpodobně proto zůstane i nadále jednou z nejužívanějších čítanek, i když s vhodným doplňováním jinými texty podle potřeb a volby každého vyučujícího.

S čítankou jsem spokojena nejen já, ale i moje kolegyně v paralelních třídách naší školy. Také ředitelství školy počítá s užíváním těchto učebnic ještě v dalších školních letech.

Prameny:

Bradáčová, L. a kol. *Čítanka pro 3. ročník*. Všeň: Alter, 1995.

Špika, M., Staudková, H. *Pracovní sešit k Čítance 3*. Všeň: Alter, 1997.

---

2. ukázka:

Hodnocení čítanky pro 5. ročník základní školy

Předmět: Didaktika literární výchovy I

Vypracoval: ..... (4. ročník KoS, šk.
rok 2002/2003)

Učebnice: Toman, J. *Dobrodružství s četbou*. Praha: Fortuna, 1995.

Toman, J. *Metodická příručka k čítankám pro 2.-5. ročník základní školy*. Praha: Fortuna, 2000.

Aparát obsahu:

- **literární druhy:** v čítance je zastoupena próza i poezie, próza převažuje;
- **literární žánry** dobrodružná próza, příběh se soudobým dětským hrdinou, fantastické vyprávění, próza s přírodní tematikou, pověst, báje, umělecká a populárně naučná literatura, novodobá poezie nonsensového a písňového typu, dramatická hra;
- **ilustrace:** v textu jsou použity původní ilustrace Zdeňka Buriana, Jiřího Trnky, A. de Saint-Exupéryho a Josefa Čapka;
- **informativní prvky:** čítanka obsahuje celkem 65 ukázek prózy, z toho tři čtvrtiny tvoří česká literatura a jednu čtvrtinu světová literatura. Čtenářsky nejobtížnější je žánrový blok Hrdinové cizích bájí, který obsahuje řadu neobvyklých jmen a názvů (jména egyptských, antických bohů a měst). Velikost písma je poměrně malá a nevyhovuje některým slabším čtenářům. Výslovnost cizích slov je zařazena za každým článkem, což ulehčuje orientaci v textu i samotné čtení;
- **zastoupení starší a současné literatury:** Převažuje tvorba současných českých autorů.

Aparát řídicí:

Čítanka pro 5. ročník Dobrodružství s četbou organicky završuje sérii učebnic čtení a literární výchovy pro 2., 3., a 4. ročník. Nemá žádné pracovní sešity a metodická příručka je společná pro 2.-5. ročník. Ukázky v učebnici jsou přiměřeně dlouhé a pro děti poutavé. Nenasledují však po nich žádné úkoly. Také se žákům nedostává žádného poučení o literární teorii a marně bychom hledali i křížovky (jen jedna kapitola - Hrajeme si s básníky - nabízí hádanky a rébusy). Náměty v metodické příručce jsou zaměřeny na výrazné a studijní čtení, na umění naslouchat, interpretovat a hodnotit, předčítat a přednášet, číst po rolích a dramatizovat.

Aparát orientační:

Učebnice má ucelenou strukturu. Je rozdělena do tematických a žánrových bloků. Jejich jednotící ideu vyjadřují nadpisy uvedené v obsahovém přehledu. Sousedící ukázky a okruhy jsou vzájemně propojeny, což zvyšuje jejich metodickou podnětnost, např. při srovnávání tematické výstavby (postav, děje a prostředí), jazykových prostředků, při rozpoznávání myšlenkových a uměleckých hodnot.

Vlastní hodnocení, závěr:

S touto učebnicí, i když nenabízí kontrolní otázky a poučení o literární teorii se mi pracuje dobře. A to díky velmi vhodně vybraným ukázkám, které děti zaujmou. Pokud je tedy naším hlavním úkolem zdokonalování čtení, daří se nám to poměrně dobře. Žáci jsou v hodinách aktivní a sami se dožadují dalšího čtení. Ukázky často motivují žáky k tomu, aby si knihu opatřili a přečetli celou. Vhodné je i řazení do tematických bloků, neboť je přehledné a umožňuje mj. srovnání různých zpracování podobných námětů i různých autorských stylů.